

Noves aportacions al Catàleg dels croats de Barcelona 1285-1706. Addenda XV

J. VALL-LLOSERA I TARRÉS

Com en anteriors ocasions, la finalitat d'aquesta addenda és donar a conèixer i aportar novetats en aquest interessant món dels croats i llurs divisors que inicià d'una manera excel·lent Antoni Badia en el seu *Catàleg dels croats de Barcelona*. En aquest cas en reunim un total de 24 exemplars. Com es habitual, els presentarem per ordre cronològic.

Ferran I d'Antequera (1412-1416). Perpinyà. Croat. Tipus II

Núm. 462A

a/ +FRDINAD9:DI:GRA:REX escudet ARAGO

r/ COMS BARCh' NONA Z:ROCI, 3 punts al 2n i al 3r quadrant, anella al 1r, i al 4t l'anella ha estat substituïda per una doble P nexada.

Tipologia única d'aquesta emissió i primer cop que hi apareixen les P com a referència a la seca.

Revers tipus A (únic). Diàmetre: 26 mm. Pes: 3,1 g. RRR.

Cal recordar que aquests són els primers croats encunyats a la seca de Perpinyà, «en virtut de la concessió reial del 9 d'octubre del 1415» i són d'una raresa extrema.

Varietat de la Badia 462 per tenir un únic punt al començament i al final de la llegenda de l'anvers, situat a la part superior dels dos extrems. D'altra banda, l'extraordinària conservació de la peça permet llegir a la llegenda del revers que les suposades **K** són en realitat **h**'. Aquesta moneda, igual que la publicada per

Badia, ubicada al Museu J. Puig de Perpinyà, també presenta la doble P rascada per tal de fer-la semblar una anella com a les encunyades a la seca de Barcelona. Durant el regnat d'Alfons el Magnànim desapareixeran les P per passar a la tipologia de Barcelona amb tres punts i anelles als quadrants.

Alfons IV el Magnànim. (1416-58) Perpinya. Mig croat. Tipus VI b

Num. 590A

a/ + ALFONS 9 (:) DI · GR(·)A (·) REX : ARAG

r/ COMS BARCh NONE ROCIL

Revers tipus A. Diàmetre: 21 mm. Pes: 1,4 g. RR.

Mig croat molt similar al publicat a AN. 27, núm. 592A, amb l'error NONE a la llegenda del revers, error que també es troba en el valor del croat. En aquest exemplar, s'hi permet distingir prou bé que realment es tracta de la varietat 590 que no presenta els punts ni a l'inici ni al final de la llegenda de l'anvers.

Joan II Sense Fe. (1458-1479). Perpinyà. Croat. Tipus II

Núm. 625A

a/ + IOANNES: DI: GRACIA: REEX

r / COME SROC ILLI ONIS, anella al 1r i al 4t quadrant i doble P gòtica nexada al 2n i al 3r. Tipologia única d'aquesta emissió.

Revers tipus A. Diàmetre: 25 mm. Pes: 3,39 g. RRR.

Joan II. Croat. Perpinyà. Tipus II.

Tots els numismàtics elevem a l'Olimp els croats encunyats en temps de Pere el Gran, Enric de Castella o Pere de Portugal, però si realment hem de considerar un regnat clau per la seva raresa és sens dubte el dels croats encunyats en nom de Joan II tot i catalogar-ne fins a tres tipus diferents.

L'exemplar que presento seria del tipus més «comú». A. Badia en publica quatre exemplars, un el publicat en dibuix per J. Botet i Sisó, i tres altres exemplars, tots tres retallats, on no s'hi poden llegir les llegendes, dos en museus (Museu Puig de Perpinyà i GNC a Barcelona) i un a la col·lecció J. Baucis i Tulla. Posteriorment es conegué un nou exemplar publicat en el catàleg de *Numismàtica de la Corona Catalano-Aragonesa Medieval (785-1516)* de M. Crusafont, però també retallat.

Tot i la precarietat de la seva encunyació, recordem que fou una emissió de postguerra, entre el 1473 i 1475 cal destacar per sobre de tot la seva integritat tot i

462 A

590 A

625 A

633 B

s/n

806 A

832 A

905 A

el seu aspecte, els seus 3,38 g. ho diuen tot, i especialment la totalitat de la seva lectura que permet llegir-hi l'error en la llegenda de l'anvers ...REEX, error que curiosament hom pot interpretar en el dibuix de J. Botet i Sisó. No cal dir que es tracta del millor exemplar conegut i de l'únic complet.

Joan II Sense Fe. (1458-1479). Lleida. Terç de croat. Tipus V

Núm. 633B

a/ Sense llegenda.

r/ CIUI TAS ILE RDE, anella al 1r i 4t quadrant i tres punts al 2n. i 3r.

Revers tipus A. Diàmetre: 15 mm. Pes: 0,8 g. RRR

Aquest terç també és de quartejat A que falta als publicats al Badia i molt similar al publicat per S. Datzira el 1979 a l'addenda de croats VII d'A.N. IX. La peça difereix en els florons centrals de la corona, que són molt petits i estan rematats formant creueta; no de grans florons com l'anterior publicat.

Joan II Sense Fe. (1458-1479). Tortosa. Terç de croat. Tipus que falta al Badia

Núm. FALTA

a/ Sense llegenda.

r/ xTx OR tO+ SA, tres punts al 1r i al 4t quadrant i anella al 2n i al 3r. La primera **T** és gòtica majúscula i la segona és minúscula **t**.

Revers tipus A. Diàmetre: 15 mm. Pes: 0,8 g. RRR. Única?

Continuant dins el regnat anterior i en les seves raríssimes emissions, presentem un tipus que no publicà A. Badia en el seu catàleg i similar al que fou publicat posteriorment, el 197,8 per L. Villaronga a *Numisma* (Madrid) 150-155 i per S. Datzira el 1979 a l'addenda de croats VII d'A.N. IX. Les diferències entre l'una i l'altra són notables tant en l'encuny com en la més que probable lectura de la llegenda. El bust és més o menys similar, però de proporcions i retrat més acurats, la corona molt oberta, amb més cabell voleiant; l'orella és molt igual als terços batuts a Lleida atribuïts a Joan II, com si fossin obrats per les mateixes mans i molt diferents dels altres terços de Tortosa i croats de Pere, com als croats d'Enric.

Leandre Villaronga, i posteriorment altres autors, atribueixen aquest primer exemplar a Pere de Portugal per la lectura de la lletra final de la llegenda del revers com una P tombada, que entenen que fa referència al nom del rei.

La peça que presentem té un estat de conservació excel·lent i permet una lectura perfecta que permet apreciar clarament que la primera lletra, en aquest cas, és una T gòtica que inicia la llegenda del nom de la seca de Tortosa i no, com s'ha indicat fins ara, una P tombada que feia al·lusió al rei Pere. Una altra qüestió són les curioses creutetes «xTx» que voltegen la T i la petita creu darrere «tO+», separacions de les quals desconexíem el significat.

És realment una P tombada al terç de Villaronga? És atribuïble al rei Pere? Parlem de dues monedes diferents? Nosaltres, amb moltes reserves i fins a un nou estudi, que creiem necessari, comparant-la amb els altres exemplars similars encunyats per Joan II a Tortosa i a Lleida, ens decantem per atribuir-la a aquest darrer monarca; com una emissió de guerra de seca volant mentre la ciutat estava en mans del rei Pere, o bé a partir del 1466, quan el rei Joan II s'apoderà de la ciutat.

En qualsevol cas, cal destacar la gran complexitat i dificultat en l'atribució a un rei o l'altre d'aquests divisors encunyats en aquest període, atesa la falta explícita del nom del rei.

Ferran II el Catòlic. (1479-1516). Barcelona. Croat. Tipus VII b-1)

Núm. 806A

a/ + FERDINANDUS·D·G·R·X

r/ CIVI TASB ARCI NONA

Revers tipus A. Diàmetre: 25 mm. Pes: 3,05 g. E.

Croat similar al 806 amb dos punts entre la R i la X i la varietat del quartejat, en aquest cas: A.

Joana i Carles, però a nom de Ferran II. Barcelona. Croat. 1545. Tipus X

Núm. 832A

a/ FERDINANDUS·D·G·REX·, data 1545 damunt la corona.

r/ CIVI TASB ARCK NONA

Revers tipus B. Diàmetre: 25 mm. Pes: 2,88 g. RRR.

Badia va presentar tots els exemplars coneguts amb data damunt la corona, en total nou i només conegué un exemplar amb aquesta llegenda al revers, el núm. 832. La peça que presento té el mateix encuny i en aquest exemplar es pot veure a l'anvers un punt sobre, sota, davant i darrere la X, similar al núm. 835 del Badia.

Ferran II el Catòlic. (1479-1516). Barcelona. Quart de croat. Tipus XIX, bust XVIII

Núm. 905 A

a/ Bust a esquerra. Tipus com el Badia XVIII de molt bon art i perfil arrodonit.
r/ BARCA NO NA, amb B al centre de la creu.

Quart de croat similar al publicat al Badia 905, tipus XIX, però certament amb la tipologia del bust del tipus XVIII, com bé descriu J. Noguera a A.N. 36. Aquesta presenta la varietat de tenir un perfil molt arrodonit i el frontal de la corona lleugerament inclinat enrere, molt similar a l'exemplar del Badia 903.

Felip I. Croat. Barcelona. 1597. Tipus I

Núm. 952A

a/ PHILIPPVS·D·G·R·HISPANIAR·
r/ BARCI (NO·CI) VITAS ·1·5·9·7
Revers tipus B. Diametre: 20 mm. Pes: 2.7 g. RR.

Primer croat amb data del 1597 que presenta el quartejat del tipus B. Fins ara les dues úniques publicades ho eren del tipus A.

Felip I. Mig croat. Barcelona. 1596. Tipus I

Núm. 970B

a/ (PHIL) IPPVS·D·G·R·HISPANII(·)
r/ BARCI NO·CI VITAS ·1·5·9·6·
Revers tipus A. Diametre: 17 mm. Pes: 1,5 g. R.

Moneda prou ben conservada, normalment retallades, per a llegir-ne les llegendes i poder sumar una altra varietat inedita a la prolífica emissió de mitjos croats del 1596 que presenta la combinació d'encuny: anvers del Badia 970 i revers 968.

952 A

970 B

971 B

971 C

974 C

1038

1054 A

1074 B

Felip II. Croat. Barcelona. 1599. Tipus I**Núm. 971B**

a/ (PHILIPPVS·) D·G·R·HISPANIARV:

r/ BARCI NO·CI VITAS ·1·5·9·9

Revers tipus A. Diàmetre: 21 mm. Pes: 3 g. R.

Badia publica un croat del 1599 amb llegenda ..DEI... i final ...ARV pertanyent a la col·lecció Vidal Quadras, però malauradament no ens mostra la fotografia.

La peça que presentem té aquest final de llegenda i amb puntuació ...**ARV**·; també creiem poder apreciar que la suposada llegenda DEI realment és una sola **D**.

Núm. 971C

a/ PHILIPPVS·D·G·R·HISPANIA:

r/ BARCI NO·CI VITAS ·1·5·9·9

Revers tipus B. Diàmetre: 22 mm. Pes: 3,2 g. RR.

Croat en un estat de conservació excepcional que presenta dues varietats fins ara desconegudes, la primera en el final de la llegenda de l'anvers amb HISPANIA; i la més interessant que presenta el revers del tipus B, primer cop que apareix a la llum.

Felip II. Croat. Barcelona. 1609. Tipus I.**Núm. 974C**

a/ PHILIPPVS(·)D(·)G(·)R(·)HISPANIAR·

r/ BARCI NO·CI VITAS ·1·6·0·9·

Revers tipus A. Diàmetre: 20 mm. Pes: 3,2 g. R.

Croat similar al publicat a AN. 37 que permet llegir-ne amb prou claredat les llegendes per poder afegir-hi i confirmar el final de puntuació a l'anvers.

Felip II. Mig croat. Barcelona. 1612. Tipus IV**Núm. 1038**

a/ PHILIPP 9 D·G·HISPAN·R, contramarca T.

r/ +BARCINO CIVITAS·1612

Revers tipus A. Diàmetre: 17 mm. Pes: 1,43 g. RRR.

Badia catalogà el mig croat del 1612 amb contramarca T amb el núm. 1038, sense donar-ne una fotografia, sinó un simple dibuix de l'anvers on es podia veure la contramarca, però no mostrà el revers per a confirmar l'existència de la data. Dibuix que va prendre de J. Botet i Sisó, núm 610, que alhora el pren del catàleg de Vidal-Quadras, núm. 8187. He cregut convenient presentar-la per confirmar certament l'existència de la contramarca en aquest mig croat amb data 1612.

Felip III. Croat. Barcelona. 1631. Tipus I

Núm. 1054A

a/ + · R · PHILIPP 9 D · G · HISPANIA ·
(1073A) r/ BAR CINO CIVI 16E1

Revers tipus A. Diàmetre: 20 mm. Pes: 3 g. RRR.

Badia va publicar un rar exemplar de croat amb la contramarca T del 1631 que presentava el 3 de la data invertit en forma d'E. L'exemplar que presento es un d'aquests raríssims croats que te aquest error, però amb la varietat inèdita de no ésser contramarcats. S'hi pot apreciar una combinació d'encunys: anvers del Badia 1054 i revers del Badia 1073.

Felip III. Croat. Barcelona. 1637. Tipus I

Núm. 1074B

a/ PHILIPP 9 D G HISPA 1637 R, contramarca T.
r/ BAR CINO CIVI 1637

Revers tipus A. Diàmetre: 22 mm. Pes: 2,86 g. RR.

Al catàleg dels croats de Badia surt un exemplar similar al que presento, núm. 1074, però per una mala lectura o per descuit no fou correctament catalogat. Un exemplar similar fou publicat a A.N. IV per A. Badia, amb el número 1074A. Realment es tracta d'un dels rars croats que presenten la data tant a l'anvers com al revers, núm. 1059, però amb la contramarca T.

Voldria prestar una especial atenció a aquest exemplar. Curiosament, tant aquest exemplar com el del Badia número 1074 presenten una sèrie de punxons, en concret tres sobre la part de la llegenda de l'anvers on figura la data. Aquesta coincidència en ambdues peces permet descartar que es tracti d'un simple maltractament de les monedes i fa pensar en una intencionalitat premeditada de voler esborrar la data dels anversos. Cal recordar que són els únics croats que porten data tant a l'anvers com al revers, i probablement el 1643 a Tortosa, en contra-

marcar-los amb la T, se'n van adonar i van tenir cura d'esborrar les xifres de la data per evitar una sensació de moneda falsa, ja que precisament aquestes contramarkes de la T foren originades per garantir-ne el pes i l'acceptació per part de la gent en una època en què circulaven monedes retallades i falsificacions.

Felip III. Croat. Barcelona. 1638. Tipus I

Núm. 1076A

a/ PHILIPP 9 D G HISPANIA R, contramarca T.

r/ BAR CINO CIVI 1638

Revers tipus A Diàmetre: 20 mm. Pes: 3 g. R.

Exemplar similar al Badia 1076 sense puntuació a la llegenda i contramarca T amb la varietat de tenir el 6 de la data tombat.

Felip III. Mig croat. Barcelona. 1632. Tipus III c

Núm. 1088A

a/ PHILIPP 9 D G HISPA R.

r/ +BARCINO CIVIT 1632.

Revers tipus B. Diàmetre: 17 mm. Pes: 1,76 g. R.

Interessant rectificació del primer quartejat, en concret d'anella sobre tres punts, la qual cosa ens demostra la gran importància de seguir un patró. Cal assenyalar que no trobarem cap croat ni mig croat encunyat a molinet què en el mateix valor i data figurin dos quartejats diferents.

Carles II. Croat. Barcelona. 1674. Tipus I

Num. 1115A

a/ · CAROL · II · D · G · HISP · REX

r/ BAR CINO CIVI 1674

Revers tipus A. Diàmetre: 20 mm. Pes: 2,5 g.

Curiosa forma en l'anella del 4t quadrant en forma de 6.

Num. 1115B

a/ · CAROL · II · D · G · HISP · REX

r/ BAR CINO CIVI 1674

Revers tipus A. Diàmetre: 19 mm. Pes: 2,7 g.

Croat que presenta una rectificació a la llegenda del revers: l'A de BAR es clarament sobreposada damunt una R.

Num. 1122AA

a/ Flor CARLO · D (girada) · II · G · HISP REX

r/ BAR CINO CIVI 1674

Revers tipus B. Diàmetre: 22 mm. Pes: 2,24 g. RR.

Aquesta moneda, inèdita en el catàleg d'A. Badia, presenta l'error de tenir l'ordinal del rei entre la D i la G, quan sempre el porta tot just darrera el nom del monarca. Fou publicada a *Acta Numismàtica* núm. 27 per Domingo Sellart, però he cregut interessant donar a conèixer aquest segon exemplar conegut en el qual s'aprecien tots els detalls i on es pot veure que realment hi manca el punt darrere d'HISP.

Carles II. Croat. Barcelona. 1682. Tipus I

Num. 1138A

a/ Flor CAROL · II · D · G · HISP · REX

r/ BAR CINO CIVI 1682 sobre 1862

Revers tipus B. Diàmetre: 22 mm. Pes: 2,22 g. R.

Croat que presenta la data 1682 clarament rectificada sobre 1862 fruit d'un error del gravador.

Carles II. Croat. Barcelona. 1693. Tipus III

Num. 1146A

a/ CAROL · II · D · G · HISP · REX

r/ BAR CINO CIVI 1693

Revers tipus B. Diàmetre: 21 mm. Pes: 2,58 g. R.

Varietat a la llegenda de l'anvers on es pot apreciar que la G ha estat rectificad sobre una D; obviament, en un inici s'hi varen gravar dues D seguides fruit d'un error.

Felip IV. Croat. Barcelona. 1705. Tipus II**Num. 1161A**

a/ PHILIP. 9 . * . D G . HISP . R . X

r/ BAR CINO CIVI 1705

Revers tipus A. Diàmetre: 21 mm. Pes: 2,5 g. R.

Bon exemplar que permet distingir la varietat de presentar un punt darrere l'estrella de cinc puntes que van encunyar sobre l'ordinal V en aquesta emissió.

BIBLIOGRAFIA

Acta Numismàtica. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics.

CRUSAFONT, M. *Numismàtica de la Corona Catalano-Aragonesa Medieval (785-1516)*. Madrid: Vico, 1982.

BOTET i SISÓ, J. *Les monedes catalanes*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1911.

BADIA, A. *Catàleg dels croats de Barcelona 1285-1706*. Barcelona: C. F. i N., 1969.